

Det handlar om kärlek

Redovisning till regeringen
28 februari 2011

Förord

Länsstyrelsen Östergötland har under flera år haft olika regeringsuppdrag för att arbeta förebyggande med frågor som rör hedersrelaterat förtryck och våld. Inom ramen för de uppdragen har vi bland annat tagit fram ett metodstöd för samverkan som riktar sig till ansvariga myndigheter och frivilligorganisationer i en kommun. Målgruppen för samverkan är bland annat barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld.

En utgångspunkt för Länsstyrelsens arbete är att sätta människan i fokus, i det här fallet barn och ungdomar. Det är särskilt viktigt att barn och unga får kunskap om sina rättigheter och vem de kan och ska vända sig till om deras rättigheter kränks. Detta kräver att berörda myndighetspersoner tar sitt ansvar och möter barn och unga i deras egen miljö. De måste i handling visa att de står upp för vad de är ansvariga för genom att reagera och agera utifrån barns bästa. Förändring kommer endast att bli möjlig när barn och unga får tillit till vuxna vars uppdrag är att finnas till för dem när de hamnar i en utsatt situation. Det är viktigt att de ansvariga myndigheterna ser vad barnet eller den unga är utsatt för. Om fokus hamnar på om förtrycket och/eller våldet har sin grund i heder eller inte finns det en risk att det får större betydelse än barnets faktiska utsatthet. Det är när det kommer till behov av insatser som det blir viktigt att förstå barnet eller den unges faktiska förhållande. När insatserna utgår ifrån barnet eller de ungas behov blir det möjligt att, efter insatser, skapa förutsättningar för ett liv förenligt med vad lagstiftningen beslutat ska gälla när det gäller trygga uppväxtförhållanden för barn och unga.

Efter en utbildning med Polisen i Östergötland kom en fråga till Länsstyrelsen från en grupp poliser som arbetade med ett tydligt ungdomsperspektiv, att de ville göra sig synliga för barn och unga som utsattes eller riskerade att utsättas för våld och övergrepp av familjen/slakten. På detta sätt fick Länsstyrelsen en möjlighet att förverkliga visionen om att möta barn och ungdomar i deras vardagsmiljö. Kontakt togs med Rädda Barnen, då de arbetar med ett tydligt barn- och rättighetsperspektiv och hade viss erfarenhet i frågan. Tillsammans utvecklade vi en projektidé som kom att få namnet *Det handlar om kärlek*. Projektet startade i Norrköping 2008 och sedan dess har modellen spridits till fler kommuner i landet.

I juni 2010 fick Länsstyrelsen i uppdrag att anpassa den informationsinsats som länsstyrelsen utarbetat för att nå unga som riskerar att bli gifta mot sin vilja till att kunna användas nationellt. Satsningen består av metodstödet *Det handlar om kärlek – ett projekt om barns och ungdomars rättigheter* och webbplatsen *Dina rättigheter*.

Detta är en delredovisning av regeringsuppdraget IJ2010/961/JÄM till Länsstyrelsen, dnr 801-3293-2010 att genomföra insatser i syfte att förebygga att unga mellan 13 och 25 blir gifta mot sin vilja. Föreliggande redovisning omfattar del 1 av uppdraget.

Elisabeth Nilsson
Landshövding

Juno Blom
Utvecklingsamordnare

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	4
2. DET HANDLAR OM KÄRLEK – ETT PROJEKT OM BARN OCH UNGDOMARS RÄTTIGHETER.....	5
2.1 HUR MÅNGA BARN OCH UNGDOMAR HAR NÅTT AV DET HANDLAR OM KÄRLEK? ...	6
2.2 NÅGRA ORD OM PROJEKTET	7
3. LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG – FRÅN ETT LOKALT TILL ETT NATIONELLT PROJEKT – METODUTVECKLING OCH ANPASSNING AV MATERIALET	8
3.1 METODBOKEN DET HANDLAR OM KÄRLEK	8
3.2 WEBBPLATSEN WWW.DINARATTIGHETER.SE.....	9
3.3 SAMVERKAN MED ANDRA AKTÖRER	11
4. FORTSATT ARBETE – SPRIDNING, IMPLEMENTERING OCH UTVECKLING.	12
5. BEHOV AV YTTERLIGARE UTVECKLINGSINSATSER.....	13
BILAGA 1	14
BILAGA 2	15
BILAGA 3	18

1. Inledning

Projektet *Det handlar om kärlek* har byggts upp genom en konstruktiv samverkan mellan Länsstyrelsen Östergötland och Rädda Barnen. Styrkan har varit att förena den statliga och ideella sektorn. Projektet utgår från ett rättighetsperspektiv och det har varit en framgångsfaktor. Att fokusera på rättigheter i allmänhet och rätten till kärlek i synnerhet är inkluderande och berör alla. Både barn och vuxna kan relatera till kärlek och att vara kär. Det är viktigt att alla barn blir berörda och känner att projektet riktar sig till dem.

Projektets övergripande syfte är att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Men projektet täcker in all form av förtryck, övergrepp och våld mot barn, inklusive hedersrelaterat förtryck och våld. Den breda ansatsen har lett till att barn och unga har vänt sig till ansvariga myndigheter och organisationer i en mängd olika frågor. Det är en lyckad synergieffekt. Den breda ansatsen får dock inte leda till att barn och unga som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld glöms bort. Det är av den anledningen av stor betydelse att det finns en gedigen kunskap om de barn som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld och som kan leda till att de till exempel riskerar att bli gifta mot sin vilja.

Skolan är en viktig arena för projektet. Genom att göra skolan till en mötesplats mellan barn och unga och myndigheter, som polis och socialtjänst, skapas en plattform för att göra barn och unga, både som grupp och individer, delaktiga. Det innebär ett nytt steg i samverkansarbetet. Myndigheters och organisationers samverkan handlar både om att ge barn och unga det skydd de har rätt till och att skapa förutsättningar för barns och ungas egen delaktighet.

En förutsättning för barns och ungas delaktighet är kunskap. Barn och unga behöver kunskaper både om sina rättigheter och om den lagstiftning som ska skydda dem från hot, våld och övergrepp. I det sammanhanget är det ur barns och ungas perspektiv viktigt att rättigheterna inte skiljer på individer, utan gäller lika för alla. En annan förutsättning är att barn och unga i praktiken behöver ha den frihet som rättigheterna stadgar.

Det är inte tillräckligt att barn och unga får information om sina rättigheter. De behöver också diskutera och förstå dem samt möjligheter att utöva rättigheterna. Det faktiskt upplevda är en förutsättning för förståelse och för att utveckla de egna förmågorna. Det är på dessa sätt som individer får ett eget värde. Detta måste ske på ett sådant sätt att den enskilda känner sig trygg och att hon/han kan lita på de vuxna. Samhällets ansvar för barns och ungas uppväxtvillkor innebär sålunda i dubbel mening att barn och unga är i fokus. Det vill säga barn och unga som aktör och myndighetspersoner som aktörer som har barnet och den unge som huvudperson.

Genom att möta barn och ungdomar där de är och gör dem delaktiga, lär sig företrädarna för myndigheter och andra organisationer av barn och unga. Denna kunskapsöverföring från barn och unga till vuxna är ett viktigt komplement till samverkansdokument och handlingsplaner. Projektet *Det handlar om kärlek* bidrar på detta sätt till att myndighetspersoner ständigt får påfyllnad av kunskaper om barns och ungdomars faktiska villkor såväl i hemmet som i skolan. Att det finns tydliga handlingsplaner och samverkansdokument är å ena sidan en förutsättning för att myndigheter och organisationer ska gå ut och göra sig synliga för de barn och unga som är eller riskerar att utsättas för övergrepp. Å andra sidan kan barn och ungas delaktighet vara en förutsättning för att myndighetspersoner ska ”våga se sanningen” som en flicka uttryckte det, och använda handlingsplaner som levande dokument.

2. Det handlar om kärlek – ett projekt om barns och ungdomars rättigheter

Det handlar om kärlek startade i Norrköping hösten 2008. Det övergripande syftet med projektet är att motverka hedersrelaterat förtryck och våld. Projektet tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter och de mänskliga rättigheterna. Att fokusera på rättigheter i allmänhet och rätten till kärlek i synnerhet är inkluderande och berör alla. Både barn och vuxna kan relatera till kärlek och att vara kär. Metoden *Det handlar om kärlek* synliggör vad som är gemensamt för alla barn och unga och letar inte efter orsaker som kan ligga till grund för förtrycket och våldet. I projektet är det viktigt att vara tydlig med att oavsett vad våldet och förtrycket har sin grund i, finns det inte något försvar eller något missriktat hänsynstagande när barn och ungas rättigheter kränks. Ett liv fritt från förtryck och våld är en rättighetsfråga. Det är dock viktigt att det finns en grundläggande kunskap om de barn som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld och som kan leda till att de till exempel riskerar att bli gifta mot sin vilja.

Projektets framgångsfaktorer kan sammanfattas i följande punkter:

- Träffa och möta barn och unga i deras vardagsmiljö.
- Samverka mellan frivilligorganisationer och myndigheter i arbetet kring att levandegöra barns rättigheter.
- Arbeta utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter.

Projektet handlar om att vuxna, som har ett ansvar i samhället att tillgodose barns och ungas rättigheter och skydd, befinner sig på en skola under en hel vecka. Att polis, socialtjänst, ungdomsmottagning och frivilligorganisationer möter barn och unga i deras vardag. Det är ett led i att öka förtroendet för myndigheter och frivilligorganisationer hos barn och unga. I det ingår att öka kunskapen om vad myndigheter och organisationer har för roll och vilket stöd och hjälp de kan erbjuda. Samverkan är därför en viktig röd tråd i projektet. Barns rättigheter blir endast möjliga när vuxna tar ansvar för dem. Projektet handlar också om att vuxna möter barn och unga i deras vardagsmiljö och gör dem delaktiga. På så sätt lär sig företrädarna för myndigheter och andra organisationer av barn och unga. Det blir ett möte mellan vuxna och barn och unga som är ett viktigt komplement till samverkansdokument och handlingsplaner.

I Norrköping inkluderade samverkansgruppen aktörer från polis, socialtjänst, Rädda Barnen, kvinno- och tjejjourer, ungdomshälsan samt Länsstyrelsen Östergötland. Fokus låg på att nå samsyn kring barns rättigheter, utgå ifrån ett rättighetsperspektiv och att ”våga gå utanför ramarna” i sina dagliga rutiner. Genom samverkan togs ett gemensamt koncept fram för att underlätta arbetet tillsammans i skolan, men också utanför. *Kärleken är fri* blev det budskap som kommunicerades ut till elever på skolan. Att enas kring en samsyn på barns och ungas rätt till ett liv fritt från förtryck och våld underlättade det operativa arbetet. Genom att enas kring något konkret och möta verkligheten tillsammans skapades förutsättningar för tillit och gemenskap i samverkansgruppen. Kunskap om varandras olika roller bidrog till ökad förståelse för varandras roller.

Med samverkan var det möjligt att synliggöra för barn och unga vilket stöd som finns att få och vem som ansvarar för vad. Det blev också tydligt att många olika verksamheter berörs av frågan om hedersrelaterat förtryck och våld. Att myndigheter och frivilligorganisationer tillsammans arbetar utåtriktat med frågan och på så sätt visar att den är viktig. Att tillsammans arbeta konkret för barn och ungas rättigheter var en av de viktigaste grundstenarna i projektet.

I arbetet inför skolbesöken var det viktigt att varje aktör i samverkansgruppen såg över sin verksamhet och sin kapacitet för att vara goda mottagare av barn och ungas behov av stöd och hjälp. Detta är en viktig riktlinje i metoden. Vilket ansvar har respektive myndighet/frivilligorganisation? Hur arbetar vi generellt med våldsutsatta barn? Hur arbetar vi med hedersrelaterat förtryck och våld? Detta är viktiga frågor att besvara för alla ansvariga aktörer i projektet.

I Norrköping, där projektet startade, lever arbetet vidare utan externa projektmedel. Projektet fortsätter genom ett gemensamt ansvarstagande från ansvariga aktörer.

2.1 Hur många barn och ungdomar har nåtts av *Det handlar om kärlek*?

Från att ha varit ett lokalt projekt som startade i Norrköping har projektet idag utvecklats till att projektet *Det handlar om kärlek* med konceptet *Kärleken är fri* finns på flera orter runt om i Sverige. Projektet har under 2010 och i början av 2011 nått ut till cirka 60 skolor och det har varit en relativt jämn fördelning mellan grund- och gymnasieskolor. Idag finns och verkar projektet i 15 kommuner och kommer att starta i ytterligare sex kommuner. Projektet har nått ca 50 000 barn och ungdomar fram till 2011, det vill säga ca 6 procent av alla barn och unga som går i grundskolan eller gymnasium i Sverige. Målet är att fler barn och ungdomar ska nås och att fler ska få kunskap om sina rättigheter.

Under skolveckorna har över 500 klassrumsbesök genomförts av polis, socialtjänst, ungdomshälsan, kvinno- och tjejjourer, Rädda Barnen och flera andra aktörer. Om vi räknar ett snitt på 20 elever i varje klassrum så har projektet hittills nått ut till 10 000 elever, i klassrummen. Ännu fler samtal har förts utanför, i korridorerna, vid utställningen, efter teaterföreställningen, efter aulapresentationen och så vidare. Under 2011 kommer projektet i sin helhet troligtvis nått ut till cirka 50 000 ungdomar.

Utifrån en mätning från mitten av december 2010 till i mitten av februari 2011, drygt två månader, har 153 unika kontakter tagits på chatten nationellt. Chatten kommer att fortsätta vara nationell under 2011. Det kommer att göras en utvärdering under början av 2012. Det är först då man kan se ett resultat. Ytterligare kontakter värda att nämna är de som projekten fått under skolbesöken, under rasterna, i uppehållsrummen, runt utställningen. Flera av dessa har varit viktiga för barn och ungdomar. Vissa har lett till akuta ärenden hos polis och socialtjänst.

Gällande antal besökare på www.dinarattigheter.se under år 2010 hade sidan 12 325 sidvisningar. De flesta besökarna antas härröra från Norrköpingsregionen och de unga som då blivit informerade om webbplatsen i samband med pilotprojektet där, samt något övrigt lokalt projekt. Allt eftersom projektet sprider sig i landet har antalet besökare på webbplatsen ökat. I januari 2011 hade webbplatsen 1 927 sidvisningar, vilket utslaget på ett år betyder cirka 24 000 sidvisningar 2011. Eftersom *Det handlar om kärlek* är på väg att starta på fler orter i landet kan man räkna med att betydligt fler barn och unga får information om www.dinarattigheter.se. Det leder förhoppningsvis till att öka antalet besökare ytterligare.

Följande län driver projektet idag: Västmanland, Västra Götaland, Östergötland, Västerbotten, Västernorrland, Värmland, Jönköping, Dalarna, Norrbotten, Örebro. Följande län är på gång att starta projektet: Skåne, Södermanland och Gävleborg. Bland annat har Polisen i Skåne län visat ett intresse för att låta hela länet arbeta utifrån konceptet *Kärleken är fri*.

För ytterligare information om projektet i de olika projektorterna, se bilaga 2.

2.2 Några ord om projektet

"Vi är glada över att ha fått vara med och bygga upp projektet "Det handlar om kärlek" i Norrköping. Huvudsyftet var att komma i kontakt med barn och unga som är eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och våld, men genom att arbeta med barnkonventionen har alla barns rättigheter tydliggjorts. Genom det breda angreppssättet har vi nått ut till 3000 elever i skolan. Det var givande att vara på en skola under en hel vecka tillsammans med övriga ansvariga myndigheter och frivilligorganisationer. För att barn och unga ska få så bra uppväxtvillkor som möjligt, krävs det att vi samarbetar på fältet. Från vår sida har det varit viktigt att visa att vi finns och är beredda att stötta barn och unga"

Margareta Öst, socialchef i Norrköpings kommun

"Det känns fantastiskt roligt att få genomföra ett sådant projekt och de olika aktörerna har varit mycket positiva till att delta"

Sagt av en socialsekreterare i Skellefteå kommun

"Det första som en av oss sa efter mötet med er här idag var, jag vill flytta hit. Framförallt på grund av samarbetet som ni har byggt upp här mellan olika aktörer"

Sagt av barnmorska från Järfälla kommun som var på studiebesök under ett skolbesök i Norrköping hösten 2009

"Projektet riktar sig till alla och tar upp något som är så viktigt för oss alla, nämligen kärlek. Projektet tar upp frågan utan att det blir problemfokuserat"

Sagt av Ungdomsmottagningen i Järfälla kommun som var på studiebesök under ett skolbesök i Norrköping hösten 2009.

"Vilken kontakt jag fått med eleverna, så här borde man jobba mer – ut i klasserna och samtala med ungdomarna om för dem viktiga frågor och verkligen visa att jag är till för dem..."

Skolsköterska på en skola i Borlänge, som deltagit i projektgruppen

"...diskussionerna fortsatte i korridorerna långt efter att klassrumsbesöket var över..."

Lärare på Maserskolan i Borlänge

"Jag har lärt mig att min kropp är min kropp och att jag bestämmer om den"

Sagt av en tjej i Vetlanda efter att projektet besökt hennes skola hösten 2010

"Vadå, måste jag inte gifta mig?"

...frågade en tjej sin lärare när de hade gått igenom och diskuterat utifrån aulapresentationen på måndagen. Berättat av en lärare på en skola i Ludvika

3. Länsstyrelsens uppdrag - från ett lokalt till ett nationellt projekt - metodutveckling och anpassning av materialet

Projektmodellen har utifrån regeringsuppdraget förtydligats och anpassats nationellt. Det som vid tidpunkten för uppdraget fanns skrivet om projektet *Det handlar om kärlek* baserade sig uteslutande på de erfarenheter man hade av projektet i Norrköping 2008-2009. Uppdraget har bestått av att arbeta om metodboken och anpassa webbplatsen både innehålls- och tekniskmässigt. Vidare har Länsstyrelsen och Rädda Barnen arbetat med en plan för lansering och spridning.

I den nya upplagan av metodstödet var det viktigt att renodla metoden och lyfta fram de viktigaste framgångsfaktorerna. Vi har även tagit fram riktlinjer att följa gällande material och kommunikation när en ny projektledare vill arbeta med modellen. Det är viktigt att alla delprojekt har en enhetlig grafisk profil. Det kan till exempel handla om att vid användandet av materialet ska loggan/siluetten alltid finnas med. Mer information finns att hämta på www.dinarattigheter.se.

Länsstyrelsen och Rädda Barnen samlade alla lokala projektledare och projektägare till en nätverksdag i Stockholm under hösten. Syftet med nätverket var att prata om metodutveckling, lokala erfarenheter, vilka frågor de lokala projektledarna ställts inför, hur man har finansierat sitt projekt, vem som samordnar och så vidare. Nätverksträffen var värdefull för arbetet med att arbeta om och tydliggöra metoder och arbetssätt. Utöver att vi tagit med oss deras erfarenheter och arbetssätt in i metodutvecklingsarbetet baserade vi även ett ”frågor och svar-dokument” för nya projektledare, utifrån deras frågeställningar.

Rädda Barnens nationella projektledare har haft löpande kontakt med de lokala projektledarna runt om i landet för att svara på frågor och stötta dem i uppbyggnaden av *Det handlar om kärlek*. Utifrån detta arbete har flera spännande idéer kommit fram, till exempel har en enhetlig enkät tagits fram som de lokala projekten använder före och efter skolveckorna. Genom en gemensam nationell enkät blir det möjligt att få fram intressant statistik om barn och ungas förtroende för samhällsaktörer med mera. Enkäten ligger som bilaga nr 3.

3.1 Metodboken *Det handlar om kärlek*

Metodboken har arbetats om från den tidigare versionen, där nya erfarenheter finns med och metoden tydliggjorts. Fokus har legat på att göra det möjligt för fler kommuner att använda modellen *Det handlar om kärlek*. Vi har också belyst de delar som måste finnas med för att arbetet ska bli så lyckat som möjligt. Det är viktigt att skola, socialtjänst, polis och en frivilligorganisation finns med, att det ska finnas gedigen kunskap om Barnkonventionen och att aktörerna ska möta barn och unga i deras vardagsmiljö.

Den tidigare boken hänvisar i hög grad till arbetet i Norrköping. Den nya boken fokuserar mer på arbetsmetoder och framgångsfaktorer generellt. För att läsaren ska få inspiration och få del av alla erfarenheter från pilotprojektet i Norrköping finns ett inspirationskapitel som bilaga i den nya metodboken.

Boken innehåller nu följande kapitel;

Inledning

Bakgrund, inklusive definition av HRV

Det handlar om kärlek - projektiden

Konceptet - *Kärleken är fri*

Erfarenheter och andra varianter

Övningsdel
Kontaktinformation
Förslag/Tips på annat material
Referenslista

Texterna om hedersrelaterat förtryck och våld har arbetats om. Vi har valt att lägga in regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck, och vi har förtydligat varför det finns ett särskilt fokus på hedersrelaterat förtryck och våld i metoden *Det handlar om kärlek*. Det har även blivit en tydligare koppling till handlingsplanen Gift mot sin vilja.

Boken har fått ett annat format än den tidigare, detta för att användarna inte ska blanda ihop materialen. Vid layouten har vi arbetat för att boken ska vara tillgänglig för fler, t.ex. genom att ta bort röda rubriker, som är svåra för färgblinda och dyslektiker att läsa. I övningsdelen har fler varianter av värderingsövningar lagts till som har testats av projektet på flera orter.

Boken kommer att vara gratis och gå att beställa via Rädda Barnens hemsida www.rb.se/bokhandel och ifrån Länsstyrelsen Östergötlands webbplats www.hedersfortryck.se.

3.2 Webbplatsen www.dinarattigheter.se

Webbplatsen www.dinarattigheter.se är central i paketeringen av *Det handlar om kärlek*. Detta för att kunna hålla projektets framväxt uppdaterad och möjliggöra för så många som möjligt att arbeta med metoden. Tanken är att sidan ska vara dynamisk och uppdateras löpande, både med information till barn och unga men framförallt med information till vuxna som vill arbeta med barn och ungas rättigheter. Allt eftersom metoden utvecklas och projektet växer har vi nu möjlighet att komplettera vår information genom webbplatsen.

Webbplatsen består av två delar; den offentliga delen, www.dinarattigheter.se, som riktar sig till ungdomar och den interna, www.dinarattigheter.se/material, med material till dem som driver *Det handlar om kärlek* lokalt. Alla lokala projektledare får tillgång till en låst del av sidan där t.ex. hela utställningen till skolveckorna och alla mallar till affischer, kontaktkort och roll-ups finns att hämta. Framtagandet av materialet i de lokala projekten har samordnats så att ett och samma tryckeri trycker till alla lokala projekt. På så sätt kan tryckkostnaderna hållas nere.

På webbsidan kan ungdomar läsa om vilka rättigheter barn och unga har i Sverige. De får också kunskap om de olika samhällsaktörerna och vilket ansvar respektive aktör har. Sidan innehåller också egna berättelser från ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld. Texterna på sidan är riktade till barn och unga i allmänhet, men med ett särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck. De barn som lever i en hederskontext ska kunna känna igen sig i alla texter och verkligen bli medvetna om att alla rättigheter är deras rättigheter. Det finns texter om barnkonventionen, sexualitet, övergrepp, hedersrelaterat förtryck och våld, känslor m.m. Det finns konsekvent vidarehänvisningar till andra aktörer som specialiserat sig på olika områden, t.ex. www.heder.nu för HBT-ungdomar i en hederskontext.

Det finns även en så kallad panikknapp, som länkar till aftonbladet.se, för unga att trycka på om det kommer in en person i rummet som de inte vill ska se www.dinarattigheter.se. Att välja aftonbladet.se istället för den klassiska google.se kommer efter en idé från en ung tjej som själv varit utsatt. Det finns information om msn-chatten på sidan. Chatten är utvecklad och användes under projekttiden i Norrköping. Sedan har chatten växt i takt med projektet och är nu nationell, där olika lokala aktörer ansvarar för olika dagar. Syftet med chatten är att barn och ungdomar på ett enkelt sätt ska kunna kontakta aktörer som befunnit sig på skolan.

Utställningen som funnits i skolan under *Kärleken är fri* ska finnas på webbsidan. De elever som inte velat läsa om rättigheter eller utsatthet ska beredas möjlighet att göra det i ensamhet om det varit svårt att göra det på skolan. Det kan vara svårt att läsa om de övergrepp man själv är utsatt för inför andra. Det är viktigt att de texter som finns på webbsidan är kopplade till utställningen, så att eleverna lätt hittar till den del de vill läsa mer om.

Webbsidan innehåller även lokala kontaktuppgifter, där projektet *Det handlar om kärlek* bedrivs eller har bedrivits. Det är de lokala projekten som ansvarar för att hålla listan med kontaktuppgifter uppdaterade på sin ort. Under arbetet tog vi i övervägande att lägga in lokala kontaktuppgifter till alla kommuner i Sverige. Alla barn ska ha rätt till insatser oavsett i vilken kommun de bor i, vi har dock beslutat att undersidorna enbart ska gälla de kommuner som är aktiva i arbetet. Faran finns annars att sidorna inte innehåller rätt kontaktuppgifter när barn och unga söker hjälp. Barn och unga i hela landet kan använda sig av de nationella nummer som finns på startsidan. Möjlighet till att chatta finns också. Tanken med detta är att de sedan kan få hjälp via dessa kontakter till ansvariga aktörer i deras hemkommun.

3.3 Samverkan med andra aktörer

Projektet *Det handlar om kärlek* är ett samverkansprojekt. Det har arbetats fram av Länsstyrelsen och Rädda Barnen region Öst. Under uppdraget gång har både Länsstyrelsen och Rädda Barnen arbetat med metodutveckling, förankring och operativt arbete. Vi har organiserat oss enligt följande:

För genomförande av detta uppdrag bildades en styrgrupp med representanter från Länsstyrelsen och Rädda Barnen. En nationell projektledare på Rädda Barnen har arbetat operativt med metodutveckling av projektet. I samarbete med Länsstyrelsen har den nationella projektledaren arbetat med att utveckla och anpassa metodstödet och webbplatsen nationellt.

Under projektet har Länsstyrelsen och Rädda Barnen arbetat med olika typer av referensgrupper och samverkansgrupper. Bland annat har det funnits en skriv - och referensgrupp för framtagandet av metodbok och webbplatsen www.dinarattigheter.se.

Länsstyrelsen och Rädda Barnen har involverat referenspersoner som själva har varit utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld, för att säkerställa att vi har rätt information, rätt typ av frågor och svar, att texterna är skrivna så att de hade kunnat ta till sig informationen och så vidare. Vi har även intervjuat andra unga som inte varit utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld för att lyckas få det breda angreppssättet. Projektet *Det handlar om kärlek* ska inte handla om ”de andra” utan inkludera alla barn och unga.

Följande myndigheter har Länsstyrelsen och Rädda Barnen involverat i utvecklingsfasen av *Det handlar om kärlek*; Rikspolisstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Statens skolverk, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen Västra Götaland och Länsstyrelsen Norrbotten. Till samrådsmöten har även Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Skåne och SKL bjudits in.

Vidare har samtliga länsstyrelser löpande blivit informerade om utvecklingen av projektet. Bl.a. genom att Rädda Barnen och Länsstyrelsen var på plats och gjorde en presentation av utvecklingen av *Det handlar om kärlek* vid en nätverksträff för länsstyrelsernas handläggare för frågor som rör hedersrelaterat förtryck och våld under hösten 2010.

Under uppdragstiden har projektet *Det handlar om kärlek* kommit i kontakt med andra myndigheter och varit behjälpliga i deras arbete. Här nedan följer några kontakter projektet haft:

- Den statliga utredningen om tvångsäktenskap och barnäktenskap kommer att ta hjälp av projektet genom att använda möjligheten till att nå ut till unga med ett frågeformulär som utredningen tagit fram.
- Ghent university i Belgien vill göra ett studiebesök för att studera ett gott exempel i arbetet för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld. De kommer att besöka fler länder i Europa. I sin kartläggning vill de se vilka projekt de kan visa upp och ge förslag på att implementera i sitt hemland.
- I Ungdomsstyrelsens framtagande av broschyren ”Får jag gifta mig med vem jag vill?” så var projektet *Det handlar om kärlek* behjälplig med ungdomars tankar och åsikter kring materialet. Projektet *Det handlar om kärlek* har hjälpt till att förmedla ut 7000 exemplar av broschyren till skolor, polismyndigheter och ungdomsmottagningar. Foldern går att beställa på projektets hemsida www.dinarattigheter.se.

4. Fortsatt arbete - spridning, implementering och utveckling

Metodboken kommer att lanseras genom riktade utskick och via lanseringen av webbsajten www.dinarattigheter.se. Metodboken kommer att skickas ut till viktiga aktörer tillsammans med ett följebrev med beskrivande text. Webbplatsen lanseras via projektet och kontaktkorten. Sidan lanseras även genom att den finns länkad från Länsstyrelsens webbplats www.hedersfortryck.se, Rädda Barnens webbplats www.rb.se samt Ungdomsstyrelsens folder ”Får jag gifta mig med vem jag vill?”. Även andra aktörer har visat intresse för att länka sidan från deras webbplatser.

Länsstyrelsen har för avsikt att teckna ett samverkansavtal med Rädda Barnen för det fortsatta arbetet med att sprida och implementera metodstödet och webbplatsen.

Vi kommer att ta fram en presentation riktad till kommuner som visar hur kommunerna kan arbeta vidare i sin hemkommun. Vi kommer även anordna uppföljningsträffar i länen med de kommuner som är intresserade av eller har beslutat sig för att arbeta med projektet. Här kan övriga aktörer delta som kommer att vara inblandade i kommunens arbete. När det är möjligt kan det vara bra att ha med aktörer som polis, socialsekreterare, kurator med erfarenhet av att ha deltagit i skolveckor i sin hemkommun. Vi kommer ta fram ett material för presentationer och föreläsningar som kan användas av andra i spridningssyfte.

Rädda Barnen kommer att ansvara för projektledning och hålla ihop det nationella projektet samt förvalta och ansvara för implementeringen i kommuner och skolor. Den nationella projektledaren kommer att vara ansvarig för att uppdatera webbplatsen och vara behjälplig vid eventuella problem. Webbplatsen kommer även att översättas till flera språk. Den nationella projektledaren kommer att anordna nationella nätverksträffar för ansvariga projektledare och möjligtvis andra aktörer samt sammanställa lokala uppföljningar/utvärderingar. Rädda Barnen ansvarar för att uppdatera webbplatsen och översätta den till ytterligare språk.

Länsstyrelsen ansvarar för att skicka ut metodstödet ”Det handlar om kärlek” till relevanta myndigheter och andra aktörer. Vi kommer även att sprida metodstödet hos länsstyrelserna och ge stöd i implementeringsarbetet i länen kommuner, bland annat kopplat till Länsstyrelsens arbete med Metodstöd för samverkan.

Länsstyrelsen kommer att samverka med de andra länsstyrelserna i spridningen av metodstödet och webbplatsen då vi anser att Länsstyrelserna har en unik position att nå ut till landets samtliga kommuner och har kunskap om länets olika förutsättningar och möjligheter.

Länsstyrelsen kommer även under året undersöka möjligheterna att genomföra en nationell uppföljning eller utvärdering av projektet. Det görs utvärderingar i Dalarna och Värmland, men det skulle behöva göras även nationellt.

Följande är förslag på hur projektet skulle kunna utvecklas:

- Utveckla idén om månadens rättighet, så att arbetet kan fortsätta på skolorna. Månadens rättighet skulle genomföras som en kampanj på dinarattigheter.se.
- Koppla samtalsgrupper till skolan för att följa upp arbetet. Exempelvis Rädda Barnens samtalgruppsmaterial, Ellen, Allan och Coolt med koll.
- Utveckling av webbsajten dinarattigheter.se till flera språk, skapa en nationell frågelåda, titta på exemplet ”soc.tanter på nätet” från Malmö.

5. Behov av ytterligare utvecklingsinsatser

Följande är förslag på ytterligare utvecklingsinsatser inom ramen för det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och att motverka att unga blir gifta mot sin vilja som Länsstyrelsen skulle vilja arbeta vidare med:

Vi ser behov av att utveckla ett metodstöd och en webbplats som har föräldrar som målgrupp utifrån *Det handlar om kärlek* och konceptet *Kärleken är fri*.

Vi ser behov av att utveckla en webbplats som riktar sig till ensamkommande flyktingbarn och andra nyanlända barn. Detta skulle kunna vara en del av samhällsorienteringen till nyanlända med fokus på barn och unga.

Vi skulle vilja utveckla samverkan med SKL och Polisen i syfte att lyfta frågan om hedersrelaterat våld och förtryck i samband med de avtal om samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete som skrivs mellan polis och kommun.

Vi har gärna en fortsatt dialog om dessa förslag med departementet.

Bilaga 1

Ekonomisk redovisning	DHK	Konto 218924	201006-201102	HRV
Adm. kostnader				
Lön				33950
Arvode				5 520
Totalt lön ink. soc avg.				39 470
Övrigt				
Resor				8 704
Hotell/logi				6 120
Total kostnad				6 120
Bidrag till organisationer				
Rädda Barnen				355 000
Total kostnad				355 000
Verksamhetskostnader				
OH				17 994
Total kostnad				17 994
Totala kostnader				418 584

Bilaga 2

Här nedan följer kort beskrivning och information om varje ort/lokalt projekt som valt att arbeta med *Det handlar om kärlek* under 2010 och 2011.

Norrköping:

Under 2009 besökte ursprungsprojektet i Norrköping sex skolor, tre högstadieskolor och tre gymnasieskolor. Sammanlagt träffade projektet cirka 3 000 elever. Projektet hade flera direktkontakter med elever som behövde stöd eller råd. På chatten fick man 108 kontakter under 2009. När projektet besökt olika skolor är det sammantagna intrycket att det mottagits positivt av både elever och skolpersonal. Ofta har eleverna kommit fram under korridorhänget och ställt frågor som lett till många intressanta diskussioner. Många har läst informationen vid utställningen och tagit kontaktkort. Klassrumsbesöken har lett till många bra diskussioner och skratt. Lärarna och skolledningen har visat att de uppskattat besöken på skolorna. Projektet har haft flera kontakter med barn och unga, utanför skolbesöken. I samverkansgruppen bestående av myndigheter och frivilligorganisationer har vi hjälpts åt att stötta, de barn och unga som tagit kontakt. Arbetet med stödet har underlättats genom vår inarbetade samverkansgrupp. Flera kontakter ledde till att socialtjänst och polis har satt till insatser. Projektet pågår och under vecka 13 2011, kommer ett skolbesök göras på ett IVIK gymnasium. Idag är det de inblandade aktörerna som driver arbetet utan externa projektmedel.

Linköping:

Linköping besöker sex skolor; två gymnasieskolor och fyra högstadieskolor under hösten 2010 och våren 2011. Vid projektets slut har sammanlagt 8 aulapresentationer, 13 forumteaterföreställningar och 84 klassrumsbesök genomförts – sammanlagt har projektet besökt 2 800 elever men potentiellt nått ut till ännu fler.

På skolorna har flera individuella samtal gjorts varav flera har lett till fortsatt kontakt för bl.a. tjejjouren och UMO. Ett fall har lett till ett ärende för socialtjänsten. I enkäterna visar elevernas svar att en tydlig majoritet vet om sina rättigheter och vart de skulle kunna vända sig om de var utsatta för hot, våld eller förtryck. Polisen är det första alternativet de flesta skulle vända sig till, tjejjouren/kvinnojouren och ungdomsmottagningen är nästa alternativ för de flesta, många lyfter även upp viktiga personer inom skolan.

Åtvidaberg:

Under våren 2010 besökte Åtvidabergs kommun en högstadieskola, de kom då att nå ca 400 elever. Under våren 2011 kommer samverkansgruppen bestående av polis, socialtjänst och frivilliga att besöka ytterligare en högstadieskola och ett gymnasium. Sammanlagt kommer de att nå ca 1000 elever. Projektet bedrivs idag i egen regi utan extern finansiering.

Vetlanda:

Under hösten 2010 arbetade en resursperson på Njudungsgymnasiet fram en samverkansgrupp som kom att hålla i en Kärleken är fri vecka under hösten 2010. Projektet nådde ut till alla årskurs 2, men många fler elever såg utställningen, och träffade på de olika aktörerna i korridorerna osv. Sammanlagt nådde projektet runt 1000 elever.

Karlstad/Hammarö:

I Värmland samverkar Rädda Barnen med Polismyndigheten, Socialtjänsten i Karlstad och Hammarö kommun, Resursteam Heder, Alla kvinnors hus och Tjejjouren, Ungdomsmottagningen Druvan i Karlstad, Samtalsakuten och krismottagning för män, Ungdomsmottagningen i Hammarö, fritidsgården i Hammarö kommun, Elevhälsan, Genuspedagoger vid barn och ungdomsförvaltningen i Karlstad, Rådgivningen Stella och Studieförbundet Vuxenskolan. Projektet

kommer att besöka 5 skolor under projektåret. 3 grundskolor i Karlstad kommun. En grundskola och en gymnasieskola i Hammarö kommun. Under projektårets slut har projektet nått ut till ca 3000 elever, haft 10 aulapresentationer, ca 70 klassrumssamtal samt genomfört 11 forumteaterföreläsningar.

Projektet kommer även genomfört 10 elevenkätundersökningar samt 5 enkäter för personal på skolorna.

Borlänge/Ludvika/Orsa:

Projektet kommer att besöka sammanlagt 3 högstadieskolor, en i vardera kommun. På en av skolorna, Maserskolan i Borlänge, kommer projektet att vara under tre veckors tid fast utspridda under våren. På så sätt kommer de att nå alla elever med informationen om att Kärleken är fri. Sammanlagt når projektet ut till ca 3000 elever.

Göteborg/Ale kommun:

Besöker fem skolor i Västra Götaland; två gymnasieskolor och tre högstadieskolor under våren 2011. De kommuner som projektet är verksamma i är Ale Kommun och stadsdelen Angered i Göteborg. Detta innebär att projektet i Göteborgs kommun/ Angereds stadsdel sammanlagt kommer att ha sammanlagt besökt 1000 elever men potentiellt nått ut till ännu fler i stadsdelen Angered.

Under projektets tid i Ale kommun kommer projektet att rikta sig till elever i årskurs 1 och IVIK på Gymnasiet och elever i årskurs 8 och 9 på grundskolorna. Sammanlagt kommer projektet i Ale kommun besökt minst 1000 elever.

Luleå:

Under vecka 5 besökte projektet Björkskataskolan i Luleå, en högstadieskola. Skolan har drygt 300 elever, fördelningen är ca 100 elever per årskurs. Myndigheter/organisationer som var där var: polisen, socialtjänsten, ungdomsmottagningen, tjejjouren, Rädda Barnen och stödcentrum. Projektet började skolveckan med 2 teaterföreläsningar av Teater Tropos, fördelade på klass 8 och 9. Därefter och under tisdag och onsdag var det klassrumsbesök för alla 8-9 klasser. Eleverna visade också stort intresse av utställningen där de kunde hitta rätta svaren till frågetävlingen.

Skellefteå:

Skolan som projektet kommer att besöka våren 2011 är en gymnasieskola som heter Balder, där det går 1103 elever. De som kommer att medverka under veckan är, Rädda Barnen, skolkyrkan, guldstadens kvinnojour, centrum för kvinnofrid, ungdomshälsan, ungdomsmottagningen, elevhälsan, polisen samt socialtjänsten. Länsstyrelsen kommer också att finnas med och inleda veckan.

Örebro:

Under 2010 genomförde IVIK gymnasiet i Örebro två skolveckor med konceptet *Kärleken är fri*. Sammanlagt kom ca 1500 elever i kontakt med utställningen, teatern, osv.

Jönköping:

Polismyndigheten i Jönköpings län driver i samverkan med Rädda Barnen Syd ett projekt som under elva månader kartlägger förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i länet samt förutsättningarna för att driva "Det handlar om kärlek". I fokus för undersökningen ligger elevhälsopersonalens erfarenheter av att möta ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En enkät har skickats till gymnasieskolor och grundskolans senare del och den kompletteras med djupintervjuer med skolsköterskor och -kuratorer. Projektet sträcker sig till sista juli och resultaten hittills visar på ett intresse för "Det handlar om kärlek" såväl som på ett behov av ett brett angreppssätt på frågan om våld och förtryck. Till projektet finns en styrgrupp/referensgrupp knuten med representanter från bland annat socialtjänst, Kvinnojour,

Åklagarkammaren, Rädda Barnen och olika områden inom polismyndigheten. Till hösten 2011 är planen att samtliga kommuner ska arbeta med projektet ute på skolor.

Alla projekt på respektive ort har haft besök av press och media. Flera reportage, radio- och tv-inslag har gjorts. Flera reportage finns att hitta på www.dinarattigheter.se.

Följande kommuner sätter igång sina projekt under våren och hösten 2011.

- Gävle
- Västerås
- Härnösand
- Borås
- Umeå
- Eskilstuna

Bilaga 3

Enkät "Det handlar om kärlek – ett projekt om dina rättigheter"

Under april fick din skola ett besök av projektet "Kärleken är fri", där ni elever fick se en teater/film och också kunde ta del av en utställning i korridoren. Många av er fick också besök i klassrummet. För oss som jobbat med projektet är det värdefullt att få veta vad just du tyckte om vårt besök på skolan. Vi skulle därför vilja ställa några frågor till dig i denna enkät. Du deltar anonymt, men alla svar är värdefulla för oss. Din åsikt spelar roll!

1. Kön:

Hon _____ Han _____ Hen _____

2. Årskurs: _____

3. Skola: _____

4. Vad tyckte du om besöket av "Kärleken är fri" på er skolan?

Mycket bra _____ Bra _____ Mindre bra _____

Kommentar: _____

5. Vad handlade vårt besök om?

6. Vad handlade teatern som du såg om?

7. Vad tyckte du om teatern?

Mycket bra _____ Bra _____ Mindre bra _____

Vänd sida!

8. Vad tyckte Du om vårt besök i klassrummet?

Mycket bra _____ Bra _____ Mindre bra _____

Kommentarer: _____

9. Känner du till dina rättigheter utifrån barnkonventionen eller lagen?

JA _____ NEJ _____

Kommentar: _____

10. Vet du vart man kan vända sig för att få stöd och hjälp om man blir utsatt för våld, hot eller andra brott?

JA _____ NEJ _____

Om svar JA, vart skulle du vända dig? Skriv så många du kommer på nedan.

Övriga

synpunkter: _____

Tack för din medverkan!